

POSTANOWIENIE

Dnia 15 lipca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi uczestnika postępowania
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia
Sądu Apelacyjnego

z dnia 16 czerwca 2009 r., sygn. akt I ACz (...),

w sprawie z wniosku A.(...) (Port w T.) z siedzibą w T., (Estonia)

przy uczestnictwie O.(...) z siedzibą w N., (Cypr)

o udzielenie zabezpieczenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 15 lipca 2010 r.,

oddala skargę i zasądza od O.(...) z siedzibą w N. na rzecz A.(...) (Port w T.) z siedzibą w T. kwotę 1200 (tysiąc dwieście) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Uzasadnienie

Postanowieniem częściowym z dnia 15 maja 2009 r. Sąd Okręgowy w G. udzielił zabezpieczenia roszczenia uprawnionego A.(...) (Port w T.) z siedzibą w T. w stosunku do obowiązanej O.(...) z siedzibą w N. o zapłatę 404 189,73 euro przez zajęcie statku S.(...) 4, wpisanego do międzynarodowego rejestru IMO za numerem (...)3 oraz o numerze IMO Registered Owner (...)8, call sign IBDU, znajdującego się w (...) Stoczni

Remontowej, stanowiącego własność obowiązanego, a sumę zabezpieczenia ustalił na kwotę 1 453 548 zł.

Sąd ten podał, że w postanowieniu Sądu Apelacyjnego z dnia 8 kwietnia 2009 r., którym uchylono postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 3 listopada 2008 r. uwzględniające wniosek uprawnionego o udzielenie zabezpieczenia w stosunku do S.(...) OY w H. i sprawę przekazano do ponownego rozpoznania, wyrażone zostało stanowisko, że do wierzytelności wymienionych w art. 1 ust. 1 pkt q Międzynarodowej Konwencji w sprawie zajęcia (aresztu) statków morskich, podpisanej w dniu 10 maja 1952 r. w Brukseli (Dz. U z 1976 r. Nr 39, poz. 229, dalej Konwencja z 1952 r.) należy stosować również Konwencję Międzynarodową o ujednostanieniu niektórych zasad, odnoszących się do przywilejów i hipotek morskich podpisaną w Brukseli w dniu 10 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1937 r. Nr 33, poz. 260, dalej Konwencja z 1926 r.) i art. 91 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001 r. - Kodeks morski (Dz. U. Nr 138, poz. 1545, dalej k.m.). Wierzytelności z tytułu opłat portowych są wierzytelnościami morskimi uprzywilejowanymi, z którymi związane jest ustawowe prawo zastawu na statku, należą do wskazanej kategorii i mogą być dochodzone przeciwko właścicielowi statku. Zachodzi natomiast potrzeba ustalenia, czy dotychczasowy obowiązanym był w chwili ich powstania armatorem statku. Zgodnie z art. 14 Konwencji z 1926 r. jej postanowienia mają zastosowanie w sprawie, a nadto art. 90 do 92 k.m., przewidujące powstanie ustawowego prawa zastawu na statku, skutecznego względem jego właściciela. Żądanie udzielenia zabezpieczenia w stosunku do właściciela statku zgłoszone zostało w piśmie uprawnionego z dnia 11 maja 2009 r., a legitymacja procesowa tego obowiązanego w tym postępowaniu wynika z art. 6 Konwencji z 1952 r. w związku z art. 1017 § 2 k.p.c. Dopuszczalne było, stosownie do art. 2 Konwencji z 1952 r., zajęcie statku będącego przedmiotem postępowania w obrębie polskiej jurysdykcji. Roszczenie zostało uprawdopodobnione dokumentami w postaci faktur, zwłaszcza że objęte nimi należności częściowo zostały spłacone przez pierwotnie obowiązanego.

W zażaleniu obowiązanym zarzucił, że Sąd pierwszej instancji nie wyjaśnił, wbrew wskazaniom Sądu Apelacyjnego, czy dłużnik był armatorem statku i czy ma legitymację procesową, ponieważ zachodzi przypadek łącznego udziału właściciela i dłużnika w tym postępowaniu. Nie było podstaw do wydania postanowienia częściowego, ponieważ art. 317 k.p.c. nie ma zastosowania do postanowień. Wierzytelność uprawnionego nie jest wierzytelnością morską, jak też wierzytelności określone art. 2 Konwencji z 1926 r. Ponadto nie była wiążąca w ponownym postępowaniu ocena prawna dokonana przez

Sąd Odwoławczy z uwagi na to, że nie była przyczyną uchylecia postanowienia. Nie było dopuszczalne zastosowanie aresztu, jeśli dłużnik był jedynie czarterującym na czas, co wynika z art. 3 ust. 4 Konwencji z 1952 r. Opłaty portowe stanowią nieznaczną część wierzytelności, a pozostała część to odszkodowanie.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 16 czerwca 2009 r. oddalił zażalenie. Za nieuzasadniony uznał zarzut naruszenia art. 317 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie, skoro w art. 361 k.p.c. nie ma takiego wyłączenia, a wydane postanowienie ma merytoryczny charakter. Nie zachodziło współuczestnictwo konieczne po stronie dłużnika i właściciela, a zatem była możliwość orzeczenia w przedmiocie żądania udzielenia zabezpieczenia odrębnymi, w odniesieniu do każdego z nich, postanowieniami. Wiążąca jest ocena prawna zawarta w pierwszym postanowieniu Sądu drugiej instancji, jeśli nie doszło do zmiany okoliczności faktycznych ani stanu prawnego. Powołana przez uprawnionego wierzytelność obejmuje nieuregulowane opłaty portowe, jest uprzywilejowaną wierzytelnością morską, zgodnie z art. 91 pkt 1 k.m. i art. 2 pkt 1 Konwencji z 1926 r., w stosunku do której służy wierzycielowi ustawowe prawo zastawu, a zatem ma zastosowanie art. 1 ust. 1 pkt q Konwencji z 1952 r.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego obowiązany podniósł, że doszło do naruszenia art. 317 §1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie go, art. 1 ust. 1 pkt q Konwencji z 1952 r. przez błędną wykładnię oraz niezastosowanie art. 2 Konwencji z 1952 r. Kwestionowane orzeczenie jest niezgodne z art. 1 ust. 1 pkt q i art. 2 Konwencji z 1952 r. Wydanie tego postanowienia wyrządziło mu szkodę w postaci niemożności uzyskiwania korzyści w okresie zajęcia, poniesienia kosztów i wydatków celem obrony praw w wysokości 24 225,61 zł oraz uzyskania zwolnienia statku przez zapłatę sumy zabezpieczenia, zaś niemożność dysponowania tą kwotą wywołała stratę w wysokości 9 860,52 zł. Obecnie wykazać może jedynie szkodę w rozmiarze 34 086,10 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, przewidziana art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c., jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, który służy uzyskaniu odszkodowania z tytułu niezgodnego z prawem działania władzy publicznej. Taki jej charakter sprawia, że nie może przysługiwać od każdego wyroku czy postanowienia. Utrwalone zostało w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że niezgodność z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. może wynikać tylko z oczywistych błędów sądu,

spowodowanych rażącym naruszeniem zasad wykładni lub stosowania prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., II BP 6/05, OSNP 2007/3-4/42, z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007/1/17). Za orzeczenie niezgodne z prawem może być uznane orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego stosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Niezgodność z prawem, rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa (art. 417¹ § 2 k.c.) musi mieć postać kwalifikowaną, elementarną i oczywistą, ponieważ tylko w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007/2/35, z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 71/06, niepubl., 17 maja 2006 r., I CNP 14/06, niepubl., z dnia 20 września 2007 r., II CNP 87/07, niepubl.). W procesie stosowania prawa, polegającego na ustaleniu właściwych przepisów, poddaniu ich wykładni dla określenia normatywnej treści, dokonaniu subsumcji do nich ustalonych faktów oraz określeniu skutków prawnych przysługuje sądowi swoboda decyzyjna, będąca istotnym elementem sędziowskiej niezawisłości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 712/06, niepubl., wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK0-A 2008/3/39).

W rozpoznawanej sprawie wierzytelność uprawnionego, będąca przedmiotem postępowania w sprawie o udzielenie zabezpieczenia roszczenia, uznana została za wierzytelność uprzywilejowaną, objętą art. pkt 2 Konwencji z 1926 r. i art. 91 pkt 1 k.m., ponieważ postanowienia tej Konwencji włączone zostały do regulacji kodeksowej. W powołanym przepisie wyszczególnione zostały, w ramach zamkniętego katalogu, wierzytelności mające uprzywilejowany charakter, a w punkcie 1 wymienione także opłaty portowe. Istota przywileju na statku, w odniesieniu do wymienionych wierzytelności polega na tym, że są one skuteczne erga omnes bez względu na istnienie osobistej odpowiedzialności właściciela, czy armatora statku. Przysługuje im pierwszeństwo przed innymi wierzytelnościami, nawet zabezpieczonymi zastawem wynikającym z umowy lub orzeczenia sądu, powstają z mocy ustawy i są prawem niejawnym. Zgodnie z art. 90 § 1 k.m. wierzycielowi służy, w odniesieniu do tych wierzytelności, ustawowe prawo zastawu. Realizacja tego uprawnienia dokonywana jest w postępowaniu egzekucyjnym (art. 1014 do 1022 k.p.c.), zaś prawnym środkiem urzeczywistnienia go jest zajęcie (zatrzymanie) statku w trybie postępowania

zabezpieczającego. Zgodnie z art. 14 Konwencji z 1926 r. i art. 355 § 4 k.m. rozpoznanie wniosku o udzielenie zabezpieczenia następuje według prawa polskiego.

Problematyka zajęcia (aresztu) statku morskiego objęta jest Konwencją z 1952 r., która nie stanowi jednak aktu uniwersalnego, regulującego ją całościowo i wyczerpująco, ponieważ postanawia, że zabezpieczenie roszczeń na statkach dotyczy wierzytelności wymienionych w art. 1, określonych jako wierzytelności morskie. Wyszczególnienie ich traktowane jest jako zamknięty katalog, obejmujący większość, ale nie wszystkie, wierzytelności uprzywilejowane. Pojęcie „wierzytelności morskiej” użyte w art. 1 ust. 1 Konwencji interpretowane jest autonomicznie, przy uwzględnieniu woli jej sygnatariuszy i państw, które do niej przystąpiły, wyrażonej także w preambule „pożyteczność ustanowienia jednolitych zasad dotyczących zajęcia (aresztu) statków morskich”. Analiza wierzytelności objętych art. 1 Konwencji z 1952 r. oraz wyszczególnionych w art. 2 Konwencji z 1926 r. i art. 91 k.m. wskazuje, że pierwsza z nich nie przejęła wszystkich wierzytelności uprzywilejowanych. Nie zostały w niej wyszczególnione wierzytelności z tytułu opłat portowych, co może oznaczać, że nie zostały przez nią objęte albo, że należy do nich stosować jej postanowienia, przy uwzględnieniu rodzajowego zbliżenia do innych wprost wymienionych opłat art. 1 ust. pkt I (za takim odpowiednim stosowaniem opowiedział się Jerzy Młynarczyk – Prawo morskie. Info Trade, Gdańsk 1997 r.). Przyjęcie w zaskarżonym postanowieniu, że wierzytelność uprawnionego zaliczyć należy do kategorii wyszczególnionej w art. 1 ust. 1 pkt q „zastaw hipoteczny typu mortgage lub hipoteka morska jakiegokolwiek statku” oparte zostało na założeniu, że uwzględnić trzeba postanowienia Konwencji z 1926 r. i art. 91 pkt 1 k.m., które traktują wierzytelności związane z opłatami portowymi, jako uprzywilejowane i zabezpieczone ustawowym zastawem, a zatem są najbardziej zbliżone do wierzytelności morskich objętych tym punktem.

Instytucja zastawu hipotecznego typu mortgage (hipoteka morska jest znacząco odmiennym zabezpieczeniem) nie występuje w polskim prawie, nie jest nim ustawowy zastaw dotyczący wierzytelności uprzywilejowanych. Stanowi ona specyficzną formę zabezpieczenia spłaty pożyczki, dającą pożyczkodawcy, stosownie do wiążącej umowy, określone w niej uprawnienie w stosunku do zajętej nieruchomości lub statku. Wprowadzenie jej do wykazu wierzytelności morskich w art. 1 Konwencji z 1952 r. wskazuje na zamiar zabezpieczenia przez zajęcie statku jedynie w odniesieniu do wierzytelności zabezpieczonych tego rodzaju zastawem, nie zaś ogólnie wszelkimi rodzajami zastawów zabezpieczających wierzytelności uprzywilejowane. W tej sytuacji

autonomiczna wykładnia konwencyjnego pojęcia „wierzytelność morska” przemawiałaby za przyjęciem, że nie powinno dojść do rozszerzenia przyjętego katalogu, nawet w odniesieniu do uprzywilejowanych wierzytelności, ściśle związanych z eksploatacją statku, powszechnie powstających w następstwie umowy o świadczenie usług w porcie i zabezpieczonych uprawnieniem o zbliżonym charakterze, do których zachodzi potrzeba stosowania tego rodzaju środka zabezpieczającego. Nie oznacza to jednak, że zaskarżone postanowienie stanowi delikt orzeczniczy, w postaci niezgodności z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. w związku z art. 417¹ § 2 k.c. Nie ma podstaw do przyjęcia, że jest to orzeczenie niewątpliwie i rażąco wadliwe, będące następstwem oczywistego błędu Sądu, wywołanego rażącym naruszeniem zasad wykładni. Przyjęte przez Sąd Apelacyjny rozumowanie mieści się w granicach dopuszczalnej swobody orzeczniczej. Wskazać należy zarówno na próby poszukiwania rozwiązania w celowościowej interpretacji art. 1 Konwencji z 1952 r., jak też na treść opracowanej już i przyjętej w dniu 12 marca 1999 r. nowej Konwencji, która za wierzytelność morską uznaje także wprost opłaty portowe.

Udzielenie zabezpieczenia przez zajęcie statku nie było sprzeczne z prawem, skoro w art. 2 zd. końcowe Konwencji z 1952 r. wyrzeczono, że „żadne z postanowień konwencji nie oznacza rozszerzenia lub ograniczenia jakichkolwiek praw lub uprawnień rządów lub ich organów, władz publicznych, władz doków i portów posiadanych przez nie na mocy obowiązujących ich ustaw lub przepisów dotyczących zajęcia, zatrzymania lub innego przeszkodzenia żegludze statku w obrębie ich jurysdykcji”. Wobec tego, nawet w przypadku braku podstaw do zajęcia statku w oparciu o postanowienia Konwencji, może do tego dojść na podstawie przepisów obowiązujących w prawie wewnętrznym państwa, strony Konwencji, w którym dochodzone jest roszczenie o zaspokojenie wierzytelności uprzywilejowanej, wynikającej z eksploatacji statku. Możliwość zastosowania tego rodzaju środka zabezpieczenia miała miejsce w rozpoznawanej sprawie w oparciu o przepisy art. 730 do 754 k.p.c. i przy przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że spełnione zostały wymagane przesłanki. W tej sytuacji, podzielając nawet zarzut nietrafności wykładni art. 1 Konwencji z 1952 r., nie można przyjąć, że przesądza on o niesłuszności i niezgodności z prawem, kwestionowanego postanowienia, które odpowiada prawu. Wytknięcie naruszenia prawa przez niezastosowanie art. 2 Konwencji z 1952 r. nie zawiera żadnej argumentacji. Pozostałe, podnoszone w skardze zarzuty, nie mogły także doprowadzić do uznania, że krytykowane postanowienie jest niezgodne z prawem. Stanowisko skarżącego, że

zachodziło współuczestnictwo konieczne po stronie dłużnika i właściciela statku, czego nie poparł nawet żadną argumentacją, jest pozbawione racji. Nie było przeszkód do orzeczenia o żądaniu udzielenia zabezpieczenia oddzielnie w stosunku do właściciela statku i w stosunku do pierwotnie obowiązane. Nie zasługiwały na aprobatę wywody dotyczące niedopuszczalności zastosowania przez Sąd Apelacyjny art. 317 w związku z art. 361 k.p.c., niezależnie od tego, że nie wskazują na istnienie związku podnoszonego naruszenia z wynikiem postępowania.

Podkreślenia wymaga, że w odniesieniu do zaskarżonego postanowienia nie zachodzi i druga z podstaw przewidzianych art. 424¹ § 1 k.p.c., że przez jego wydanie została obowiązanemu wyrządzona szkoda, za którą odpowiedzialność ponosić powinien, w oparciu o art. 417¹ § 2 k.p.c., Skarb Państwa. W odniesieniu do powołanego w skardze elementu szkody w postaci poniesienia kosztów procesu związanych z celową obroną, rozliczenie ich następuje według zasad określonych w art. 754 k.p.c. Pozostałe zaś składniki szkody, jeśli dojdzie do jej powstania, podlegają regulacji przewidzianej art. 746 § 1 k.p.c.

Z powyższych względów skarga, jako pozbawiona uzasadnionych podstaw, podlegała oddaleniu w oparciu o art. 424¹¹ § 1 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania oparte zostało na zasadzie odpowiedzialności za wynik sprawy, przewidzianej art. 98 § 1 i 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ oraz art. 424¹² k.p.c.